

Тематичний напрямок: 2. Корпоративні фінанси: сучасні проблеми та виклики
УДК 368.1:336.02 (477)

Журавка Олена Сергіївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Федорченко Валерія Геннадіївна,

магістр,

Сумський державний університет, м. Суми

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ СХЕМ ТІНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ НА РИНКУ СТРАХУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Страхові компанії покликані виконувати низку важливих функцій щодо захисту населення, господарюючих суб'єктів і державних структур від багатьох ризиків і небезпек, а також забезпечувати формування інвестиційних ресурсів для фінансування пріоритетних напрямів економічного розвитку. Разом із тим саме страхові компанії з-поміж інших учасників ринку фінансових послуг є чи не найбільш інтегрованими в різноманітні тіньові фінансові схеми, що прямо впливає на фінансову безпеку держави в цілому і страхового ринку зокрема.

Фінансова безпека страхового ринку – це частина фінансової безпеки, яка є збалансованою, стійкою щодо впливу як внутрішніх так і зовнішніх загроз, виконує свої зобов'язання, які включають задоволення потреб населення у страхових послугах та забезпечення соціально-економічного розвитку.

Саме тому аналіз основних схем тінізації фінансових потоків та легалізації (відмивання) доходів, які отримані злочинним шляхом на ринку страхування України є важливою частиною забезпечення фінансової безпеки.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України підтверджує антилідерство сектора фінансової та страхової діяльності за рівнем тінізації – 40% валової доданої вартості галузі [5].

На рівень ймовірності настання ризику використання суб'єктів, які надають страхові послуги, з метою відмивання коштів або фінансування тероризму впливають такі фактори: страхування може використовуватись як механізм безпосереднього відмивання коштів; страхування може бути проміжною ланкою у ланцюгу відмивання коштів; страхування може використовуватись для оптимізації оподаткування [3].

При моніторингу НБУ за діяльністю банків та небанківських фінансових установ, було встановлено факти здійснення фінансових операцій, які пов'язані з взаємовідносинами у сфері страхування та могли б містити ризики, що включають використання послуг банків для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та/або фінансування тероризму.

Деякі операції були здійснені шляхом використання втрачених, викрадених або підроблених документів з метою виведення капіталів, легалізації кримінальних доходів, уникнення оподаткування тощо.

Найчастіше інструментами, які використовуються на страховому ринку в схемах відмивання злочинних доходів, є [3]:

- укладання договорів страхування за малоймовірними ризиками;
- фіктивні документи щодо настання страхового випадку;
- укладання агентських договорів із завищеною комісією;
- перестраховання у компаній з незадовільним фінансовим станом;
- «сміттєві» цінні папери (акції, векселі, інвестиційні сертифікати);
- конвертування коштів у готівку.

Щодо виведення коштів з існуючого підприємства використовують договори псевдострахування, тобто договори страхування з мінімальною часткою ймовірності настання страхового випадку. Дана схема є можливою шляхом переведення страхового платежу в готівку, яка потім повертається керівникам суб'єкта господарювання у вигляді «відкату» або може використовуватись для купівлі цінних паперів чи сплати дивідендів.

Ще одним методом виведення коштів зі страхової компанії є фіктивні страхові випадки, найчастіше їх використовують за договорами страхування

фінансових ризиків. Тобто страховий випадок настає протягом короткого проміжку часу з моменту укладання договору страхування. Страхове відшкодування проводять через ряд підприємств та в кінцевому випадку переводять у готівку. Ця ситуація найчастіше можлива за рахунок здійснення операцій з цінними паперами, які містять ознаки фіктивності [1].

Все частіше на ринку цінних паперів зустрічаються випадки, коли, активи інвестиційного фонду наповнені цінними паперами фіктивних товариств, що призводить до штучної вартості інвестиційних сертифікатів таких фондів. Це і є штучним нарощуванням статутних активів страхових компаній [2].

Також страховими компаніями у своїй діяльності активно використовуються так звані «технічні» цінні папери (у т. ч. векселі), для виведення грошових коштів за межі країни або переведення їх у готівку. Тобто, українське підприємство може продати нерезиденту «технічні» цінні папери за низькою ціною, а потім такі цінні папери купуються у нерезидента за високою ціною. Це дозволяє виводити грошові кошти за межі країни у вигляді оплати за зазначені цінні папери, які були придбані у нерезидента.

Перестраховання є найбільш поширеним способом легалізації (відмивання) доходів отриманих злочинним шляхом. Страхова компанія має можливість зменшувати свої податкові зобов'язання, перестраховуючи малоймовірні ризики за допомогою механізму перестраховання. Адже в умовах діючої системи оподаткування страховиків податком на дохід зменшити базу оподаткування можна лише за рахунок операцій перестраховання, а введення податку на перестраховання в нерезидентів, рейтинг фінансової надійності яких не відповідає законодавчо встановленим вимогам, сприяло також тому, що страховики почали надавати перевагу операціям перестраховання переважно на внутрішньому ринку [2].

При розподіленні ризиків шляхом перестраховання на міжнародному страховому ринку, у схемних операціях відбувається відтік валюти за кордон у вигляді перестрахових премій.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що страхові компанії в Україні активно задіяні в різноманітних тіньових фінансових схемах. При більш детальному розгляді видів схем відмивання доходів було виявлено їх особливості та методи здійснення. Всі ці дії сприяють тінізації як самої сфери страхування, так і реального сектора економіки України. А також негативно впливають на фінансову безпеку в цілому.

Список використаних джерел

1. Жабинець О. Й. «Схемне» страхування та перестраховування у контексті фінансової безпеки держави / О. Й. Жабинець // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : серія економічна. – 2010. – № 1. – С. 246–251.
2. Жабинець О. Й. Тінізація фінансових потоків на ринку страхування: основні схеми та інструменти реалізації / О. Й. Жабинець // Бізнес Інформ. – 2020. – №5. – С. 356–363.
3. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму 2019 [Електронний ресурс] : Державна служба фінансового моніторингу України. – Режим доступу : <https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf>.
4. Інтерактивна бухгалтерія : Операції із страховиками потрапили в зону ризику [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/125264>.
5. Рівень тіньової економіки в Україні у 2018 році найнижчий з 2009 року [Електронний ресурс] / Мінекономрозвитку. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/news/riven-tinovoyiwww.business-inform>.